

УДК 378.147:81'271.12-057.
875:37.036:808. 5

Будянський Дмитро Васильович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри теорії і методики професійної
освіти, Харківський національний педагогічний
університет імені Г. Сковороди, Україна

ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ТА ЇЇ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

***Анотація.** Представлено сутнісні характеристики професійної діяльності викладача вищого навчального закладу. Розглянуто провідні завдання, функції вищої школи, головні види діяльності, компоненти професіограми сучасних науково-педагогічних працівників. Обґрунтовано важливість розвитку риторичної культури викладача як однієї з професійно значущих якостей. Запропоновано шляхи розвитку риторичної культури викладача у процесі професійної діяльності.*

***Ключові слова:** вищий навчальний заклад; професійна діяльність; професіограма; особистість викладача; риторична культура; знання; уміння; навички.*

Постановка проблеми. Модернізація вітчизняної системи освіти, запровадження сучасних форм, методів, засобів навчання висувають нові, більш високі вимоги до професійної діяльності викладачів вищих навчальних закладів (науково-педагогічних працівників). У зв'язку з цим, актуальними нині є дослідження в галузі підвищення ефективності процесу підготовки і професійної діяльності викладача вищої школи.

Кардинальні зміни, які наразі відбуваються в галузі вітчизняної освіти, у тому числі вищої школи, обумовлені такими чинниками: підвищення якості освіти відповідно до стандартів, що прийняті в рамках Болонської угоди; інтернаціоналізація освіти: вступ України до Європейського освітнього простору, що вимагає уніфікації процесу забезпечення якості освітніх послуг; посилення конкуренції між вищими навчальними закладами на ринку освітніх послуг і на ринку праці [1; 2].

У сучасних умовах зростає роль викладача в забезпеченні підвищення результативності роботи вищого навчального закладу як у напрямі підготовки висококваліфікованих фахівців, так і у сфері наукових досліджень, що проводяться на базі ВНЗ. У зв'язку з цим, постає необхідність розвитку певних якостей і здібностей викладача, які відіграють важливу роль у його особистісному і професійному становленні, а також у реалізації завдань вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наразі багато вчених (О. Брюховецька, С. Гончаров, А. Дуброва, Т. Федірчик та ін.) у своїх працях досліджують проблему підготовки педагога нового типу, який здатен працювати в нових соціально-економічних умовах, творчо підходити до вирішення педагогічних завдань, створювати і запроваджувати в освітню практику авторські технології навчання.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, така важлива інтегративна якість науково-педагогічного працівника як *риторична культура* ще не достатньо досліджена в наукових джерелах. Тому, **метою статті** є розгляд сутності і специфіки професійної діяльності викладача вищого навчального закладу і з'ясування її можливостей для розвитку риторичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вищі навчальні заклади (ВНЗ) відіграють надважливу роль у системі освіти. Перед вищою школою, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (стаття 26) [3] і досліджень сучасних науковців [4; 5], нині постають такі актуальні завдання: провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка

забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними спеціальностями; забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до вітчизняних і європейських стандартів (організація й керівництво процесом оволодіння студентами знаннями, уміннями й навичками відповідного профілю, забезпечення необхідною інформацією); проведення ґрунтовних наукових досліджень відповідно до профілю навчального закладу; систематичне підвищення професійного рівня викладачів ВНЗ; створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів; формування особистості шляхом патріотичного, правового, морального, екологічного, громадянського виховання сучасного студента; економічний, технологічний, інформаційний розвиток суспільства; розроблення й запровадження інновацій у різні галузі життя суспільства і, тим самим, сприяння його розвитку; забезпечення стабільного функціонування промислових і соціальних об'єктів, мас-медіа і сфери обслуговування, а також усіх сфер життєдіяльності держави; збереження зовнішньої та внутрішньої стабільності суспільства; внесення інтелектуальної та гуманітарної складової в суспільне життя, виробництво, економіку, політичні інститути; налагодження міжнародних зв'язків і провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва і культури.

Ефективне розв'язання цих складних завдань можливе лише за умови постійного вдосконалення педагогічного процесу в вищій школі: запровадження найновіших досягнень у галузі педагогіки, психології, філософії, застосування сучасних засобів навчання, підвищення активності, самостійності, творчості студентів. Ключову роль у підвищенні якості освітніх послуг відіграють викладачі вищої школи (науково-педагогічні працівники) – «...особи, які за основним місцем роботи у вищих навчальних закладах провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність» [1, с. 177].

Педагог сучасного ВНЗ у своїй професійній діяльності поєднує функції викладача, науковця, менеджера, які реалізуються в таких видах діяльності:

- навчальна (проведення лекційних, практичних занять, консультацій, контрольних заходів, керівництво курсовими і дипломними роботами) [2];
- методична (підвищення якості навчально-виховного процесу, забезпечення його відповідними засобами і матеріалами, при цьому методична культура викладача – це показник його високої творчої активності та вагомий чинник удосконалення процесу освіти) [5];
- наукова (організація і проведення досліджень актуальних проблем сучасного світу) [5];
- організаційна (організації навчального і позанавчального життя студента з метою максимального розвитку його творчих здібностей, ефективного формування професійних навичок) [1];
- інформаційна (сучасні інформаційні ресурси дають можливість студенту швидко знайти необхідну інформацію без втручання педагога. Проте, лише викладач забезпечує адаптацію й інтерпретацію навчального матеріалу до пізнавальних можливостей студента і реалізує його потребу в особистісній взаємодії. Крім того, сучасний викладач має бути носієм найновішої інформації) [5];
- трансформаційна (перетворення суспільно значущого змісту знань в акт індивідуального пізнання) [4];
- орієнтовно-регулятивна (структура знань педагога визначає структуру знань студента) [4];
- мобілізуюча (переведення об'єкта виховання в суб'єкт самовиховання, саморуху, самоутвердження) [4].

Ефективне виконання цих функцій можливе за умови володіння педагогом знаннями, уміннями й особистісними якостями, які складають основу його *професіограми*. Вітчизняні

дослідники трактують цей термін як «...перелік якостей особистості, що необхідні для успішного виконання функціональних обов'язків із конкретного фаху» [1, с. 212].

Базовим чинником професійної діяльності викладача вищої школи аргументовано вважаються фахові, психолого-педагогічні, методологічні, загальнокультурні *знання*. Характерною рисою сучасного науково-освітнього простору є взаємодія, узаємопроникнення і взаємозбагачення різноманітних дисциплін, що приводить до появи інтегрованих предметів, курсів і спеціальностей. У зв'язку з цим актуальним у роботі викладача вищої школи стає поєднання інформації, методологічних принципів, підходів, методів і засобів із різних галузей. У такий спосіб змінюється структура і характер знань сучасного педагога [6].

Наступним важливим компонентом професійної дальності викладача є фахові *вміння*. Існують різні підходи до класифікації педагогічних умінь. На основі аналізу досліджень вітчизняних і зарубіжних учених виділимо блоки ключових умінь викладача вищої школи:

- гностичні вміння, що пов'язані з пізнанням фахового предмета, явищ навколишнього світу (уміння здобувати нові знання, володіння розумовими операціями: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування);
- проектувальні вміння, які реалізуються у процесі перспективного планування професійної діяльності (уміння визначати стратегічні цілі й завдання, засоби їх досягнення, чітко формулювати мету, проблему, гіпотезу, завдання дослідження, знаходити найбільш ефективні методи вивчення явищ, добирати інформаційний матеріал, передбачати і попередньо оцінювати результати дослідження; прогнозувати розвиток особистості, розробляти перспективні плани вивчення матеріалу, проектувати власну професійну діяльність);
- конструктивні вміння, що необхідні для розроблення оптимальної композиції навчальних занять, позанавчальних заходів, моделювання власної діяльності й діяльності студентів [4];
- організаторські вміння (організація навчально-виховного процесу, організація виконання професійних завдань, педагогічних проектів, створення сприятливих умов для самовираження студентів, прогнозування, реалізація і корекція навчальної ситуації);
- комунікативні вміння (педагогічне спілкування, ораторські здібності, володіння власною поведінкою, мовленням, емоційним станом, установам педагогічно-доцільних стосунків зі студентами і колегами). «Викладач у своїй діяльності повинен досконало володіти основним інструментом – мовою й мовленням» [5, с. 67].

Праця викладача ВНЗ спрямована, перш за все, на підготовку фахівців вищої кваліфікації для всіх галузей народного господарства. «Педагогічна праця викладача вищого навчального закладу...спрямована на навчання, виховання й розвиток студентів, формування в них професійних умінь і навичок, виховання активної життєвої позиції» [5, с. 62]. У ній органічно поєднані знання й ерудиція вченого і мистецтво педагога, висока культура, інтелектуальна, моральна зрілість, усвідомлення обов'язку і почуття відповідальності [4]. Отже, однією з сутнісних характеристик професійної діяльності науково-педагогічного працівника є велика *відповідальність* за якість підготовки майбутніх фахівців, від яких залежить соціально-економічний, науковий, політичний, культурний розвиток держави [1].

Професійна діяльність науково-педагогічного працівника потребує особливої чутливості до новітніх тенденцій суспільного життя в цілому, і, зокрема, галузей науки і освіти, уміння швидко і адекватно реагувати на них і коригувати власні дії. Особливого значення це вміння набуває в сучасному постіндустріальному, інформаційному суспільстві. Вища школа як один із провідних інститутів соціалізації

людини, підготовки молоді до професійної діяльності, повинна уважно слідкувати за нововведеннями як у галузі змісту, форм і методів, засобів навчання і виховання, так і в інших сферах суспільного життя. Отже, однією з важливих характеристик професійної діяльності викладача вищої школи є *інноваційність*, в основі якої налаштованість на постійний творчий пошук, упровадження найновіших досягнень психолого-педагогічної науки, осмислення і творче використання передового педагогічного досвіду, вивчення сучасних педагогічних технологій, методів, форм і засобів, що спрямовані на підвищення ефективності освітнього процесу [7].

Досягнення високих результатів в освітній галузі неможливе без такої важливої складової як педагогічна *спрямованість*, яку дослідники трактують як сукупність стійких мотивів, інтересів, ідеалів, переконань, що визначають діяльність особистості [5]. Педагогічна спрямованість викладача вищої школи виражається в ширій зацікавленості у професійних і особистісних успіхах студентів, інтересі до творчості, педагогічної професії, усвідомленні власних здібностей. Істинно педагогічна спрямованість (покликання), полягає у стійкій мотивації до формування особистості студента засобами навчальних дисциплін і позанавчальних форм роботи.

Серед інших важливих професійних якостей викладача дослідники також виділяють: володіння методикою викладання навчальної дисципліни (предмета); психологічна підготовка; педагогічна майстерність і володіння технологіями педагогічної праці; організаторські вміння й навички; педагогічний такт; педагогічна техніка; володіння технологіями спілкування й ораторського мистецтва; наукова захопленість; любов до своєї праці (сумлінність і самовідданість, радість при досягненні позитивних результатів); ерудиція; високий рівень культури; ергономічна підготовка; інформаційна культура; винахідливість; систематичне і планомірне підвищення своєї професійної компетентності; готовність до творчої професійної діяльності; вміння адекватно оцінювати свій рівень професійної компетентності [7; 8].

Своєрідним є головний інструмент педагогічного впливу – *особистість викладача* (її інтелектуальний, духовний, моральний, світоглядний складники). Загальновідомо, що інтерес до занять із певної наукової дисципліни, як правило, обумовлений не стільки науковими фактами, а більшою мірою – особистістю викладача, його вмінням цікаво і різноманітно викладати свій предмет.

До особистісних якостей викладача відносяться: працелюбність, працездатність, дисциплінованість, відповідальність, організованість, наполегливість, людяність, доброта, терплячість, порядність, чесність, справедливість, щирість, висока моральність, оптимізм, емоційна культура, комунікабельність, доброзичливість, самокритичність, дружелюбність, стриманість, гідність, патріотизм, принциповість, чуйність, гуманність, почуття гумору, витримка і самовладання, вимогливість як до студентів і так до себе, прагнення вдосконалювати свою особистість, адекватне самооцінювання, самоорганізація, толерантність [6; 7].

Специфічним є також об'єкт педагогічного впливу викладача вищої школи – *студент*, молода людина зі сформованим світоглядом, поглядами, певним обсягом знань і життєвого досвіду, яку потрібно спрямувати на оволодіння основами професійної майстерності в обраній галузі, а також пошук власного «я» в сучасному соціумі. Об'єкт педагогічного впливу (студент) є, одночасно, і суб'єктом, тобто активним учасником навчально-виховної діяльності. Викладачі й студенти є рівноправними учасниками педагогічного процесу, що має суб'єкт-суб'єктний, особистісний характер. Тому одним із ключових чинників, який забезпечує якість вищої освіти, є взаємодія викладача і студента.

З урахуванням вищевикладеного, професіограма викладача вищої школи представлена на рис. 1.

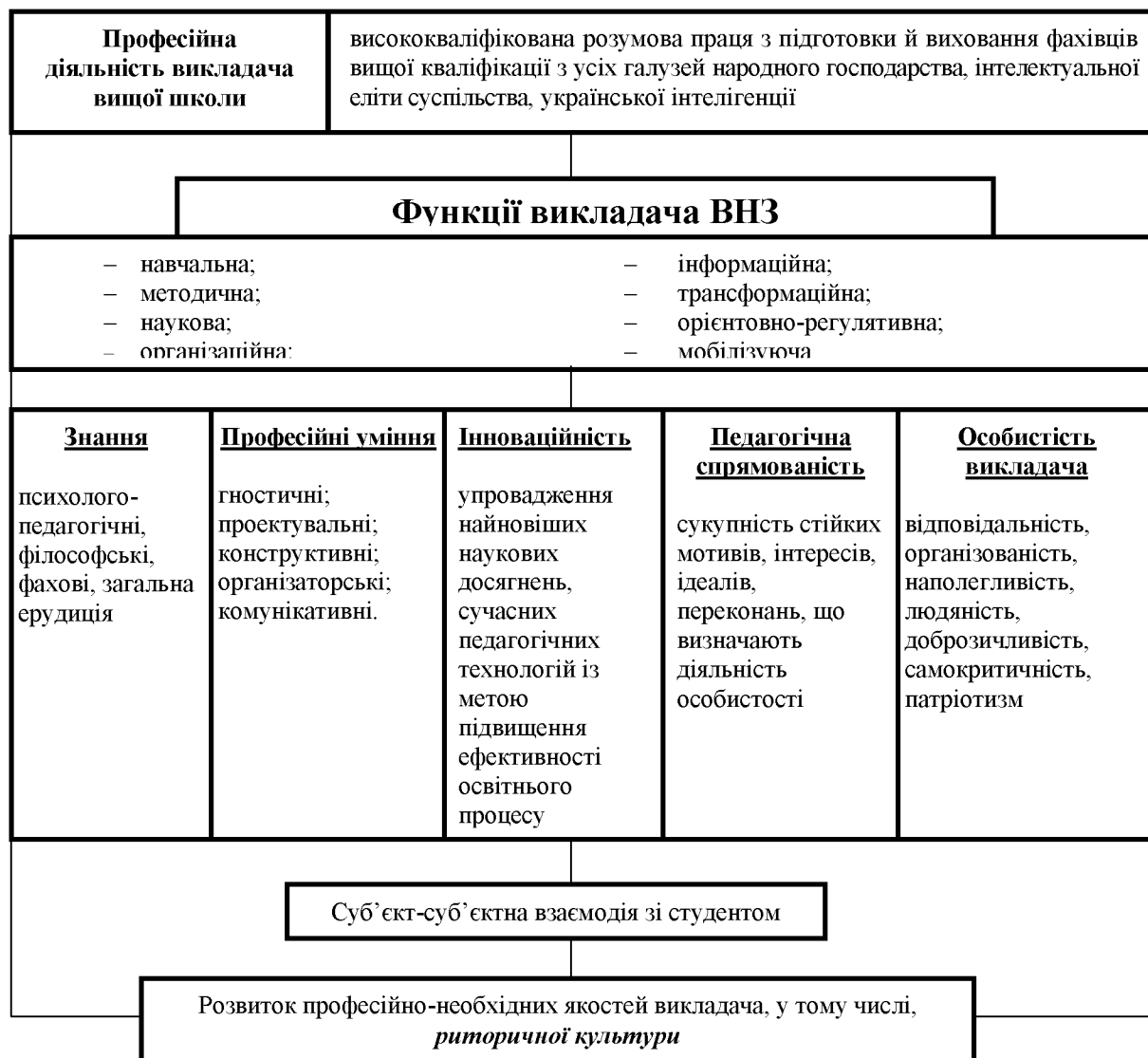

Рис. 1. Професіограма викладача вищої школи

Високий професійний рівень викладача забезпечується ґрунтовною підготовкою, сумлінним ставленням до своїх посадових обов'язків, практикою, обміном досвідом із колегами з інших навчальних закладів держави і зарубіжжя (участь у конференціях, семінарах, нарадах), також самостійною роботою з удосконалення професійно-необхідних та особистісних якостей (самоосвітою і самовихованням).

Проте, сучасні реалії розвитку галузі освіти обумовлюють необхідність розроблення й запровадження нових технологій, методів і форм підвищення професійної майстерності науково-педагогічних працівників, у тому числі, удосконалення окремих професійно-необхідних якостей [9].

Однією з найважливіших умов формування у студентів професійно-необхідних компетенцій, у тому числі комунікативної, є володіння викладачем високорозвиненою *риторичною культурою*, яка передбачає втілення знань, досвіду, особистісного розуміння освітніх проблем і ораторських якостей в оригінальному мовленнєвому продукті (риторичній події, лекції, доповіді, бесіді) з метою розв'язання педагогічних завдань.

Ми розглядаємо риторичну культуру викладача як комплекс комунікативно-риторичних та індивідуальних якостей особистості, завдяки якому відбувається регулювання комунікативно-навчальної діяльності студентів у педагогічному процесі ВНЗ [10]. Риторична культура дозволяє спрямовувати процес педагогічного

спілкування на розв'язання навчально-виховних завдань і освітніх проблем, професійно реагувати на зміни в характері взаємодії зі студентами, коригувати освітній процес.

Викладач-оратор у своїй комунікативно-творчій діяльності відходить від монологічної моделі проведення навчальних занять, яка, на думку багатьох дослідників, є застарілою й неефективною [6; 11] і залучає студентів до інтерактивного (евристичного) співробітництва шляхом застосування ненасильницьких засобів мовленнєвого впливу (переконання, пояснення).

У зв'язку з цим очевидним стає діалогічний, а в деяких випадках і полілогічний характер риторичної культури викладача вищої школи. Саме у процесі діалогічної суб'єкт-суб'єктної взаємодії відбувається розвиток здатності студента до критичного мислення, формування власної оцінки досліджуваних об'єктів і явищ, збагачення його особистісного і професійного досвіду.

Розглянемо шляхи розвитку риторичної культури викладача вищої школи у процесі професійної діяльності. На наш погляд, система розвитку риторичної культури викладача вищої школи у процесі професійної діяльності може бути представлена як упорядкована сукупність чотирьох компонентів: мотиваційного, риторичного, інформаційного, дієво-практичного.

Вихідним чинником, пусковим механізмом будь-якої творчої, у тому числі, і педагогічної діяльності є мотивація. В умовах зростання конкуренції між ВНЗ у боротьбі за абітурієнтів, виникає нагальна потреба в упровадженні сучасних систем мотивацій, які сприяють підвищенню якості освіти, що надається науково-педагогічними працівниками. Їх кваліфікація є одним із ключових критеріїв оцінювання якості освіти, тому ефективні програми мотивації набувають ключового значення для сучасного ВНЗ. На наш погляд, необхідна система заходів і для розвитку мотивації викладачів щодо вдосконалення риторичної культури як однієї з провідних професійних якостей: засоби заохочення, конкурси педагогічної майстерності, включення результатів оцінювання комунікативних якостей викладача до загального рейтингу його професійної діяльності.

Наступний (*риторичний*) компонент системи вдосконалення ораторських якостей викладача вищої школи передбачає вивчення й використання у власній професійній діяльності найвагоміших здобутків вітчизняного і зарубіжного академічного красномовства (досвід видатних лекторів-ораторів, риторичні тропи і фігури, засоби привернення й утримання уваги, ораторський імідж, майстерне використання вербальних та невербальних засобів комунікації, артистизм). Реалізація цього компонента на практиці передбачає поглиблене вивчення «Риторики» й інших живомовних дисциплін («Виразне читання», «Основи культури мовлення», «Педагогічна риторика») на рівні магістерської підготовки, у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також проведення конференцій, семінарів, методичних об'єднань із проблем сучасного академічного красномовства [10].

Інформаційний компонент передбачає забезпечення процесу розвитку риторичної культури викладача вищої школи сучасними засобами (монографії, науково-методичні посібники з питань удосконалення ораторських здібностей науково-педагогічних працівників, публікації, електронні ресурси: спеціалізовані сайти, фахові Інтернет-спільноти).

Найбільш ефективним чинником розвитку риторичної культури є, на наш погляд, практична мовленнєво-творча діяльність викладача як у професійному, так і неформальному середовищі. Тож сутністю *дієво-практичного* компонента є систематична риторико-педагогічна діяльність (проведення лекцій, практичних і семінарських занять, участь у диспутах і дискусіях, презентація наукових доповідей і промов різних видів), що сприяє вдосконаленню ораторських здібностей, розвитку техніки мовлення, формуванню яскравого ораторського іміджу.

Важливе місце у структурі цього компонента займає *тренінг* як ефективна форма роботи, що спрямована на розвиток практичних умінь і навичок. Нами була

розроблена й апробована система тренінгів із розвитку риторичної культури сучасних викладачів ВНЗ, що включали інтерактивні методи, творчі завдання, аудіо-візуальні засоби, вправи з техніки мовлення, акторський тренаж. Проведена за підсумками цієї роботи діагностика (опитування, анкетування) підтверджує високу ефективність тренінгу в розвитку риторичних якостей педагога.

Схематично систему розвитку риторичної культури викладача вищої школи у процесі професійної діяльності можна представити так:

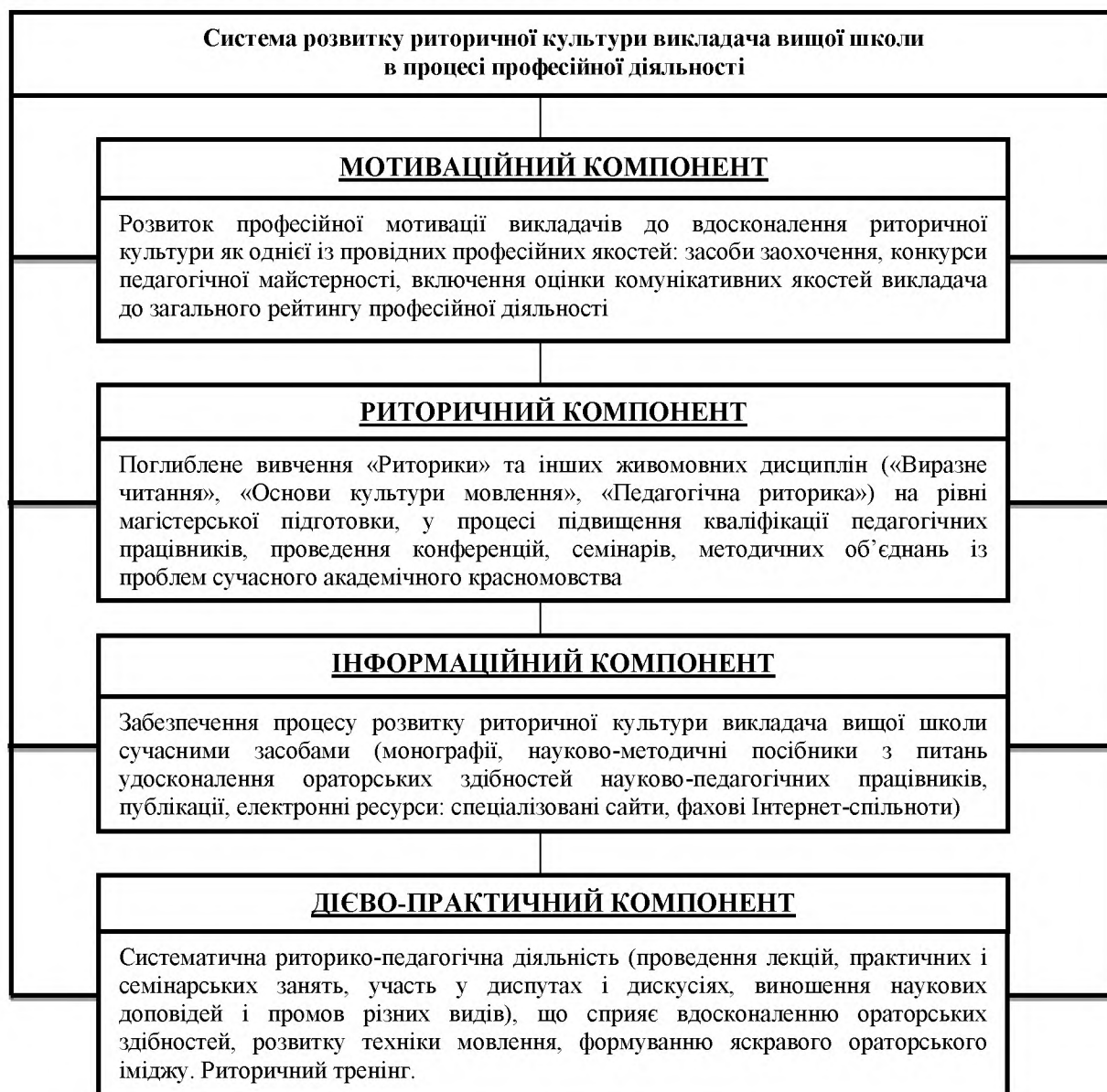

Рис. 2. Система розвитку риторичної культури викладача вищої школи в процесі професійної діяльності

Висновки і перспективи подальших розвідок. В умовах стрімкого розвитку новітніх форм і засобів комунікації, збільшення обсягів інформації розвиток риторичної культури викладача постає як один із пріоритетних напрямів удосконалення навчального процесу в вищих навчальних закладах. Викладач, який усвідомлює відповідальність за рівень професійної підготовки студента, постійно вдосконалює фахову майстерність, у тому числі й такий її важливий складник, як риторична культура.

У зв'язку з цим, актуальним напрямом подальших науково-практичних пошуків є розроблення сучасних засобів і технологій розвитку риторичної культури, дослідження викладацького досвіду визначних вітчизняних і зарубіжних учених, створення умов для постійного професійного вдосконалення педагога.

Список використаної літератури

1. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи : теорія, практика, історія : навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Донецьк, 2014. – 416 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – Київ : Знання, 2011. – 486 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» : чинне законодавство станом на 18 листопада 2014 року: (Відповідає офіц. текстів). – Київ: Алерта, 2014. – 96 с.
4. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання [для студентів магістратури] / С. С. Вітвицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2006. – 352 с.
6. Гончаров С. Педагогічна майстерність викладача – гарантія якості навчання / С. Гончаров, Т. Костюкова // Нова пед. думка. – 2012. – № 1 : матеріали X Міжнародної науково-методичної конференції «Європейський простір вищої освіти як основа розвитку суспільства знань», ч. 2. – С. 27–34.
7. Федірчик Т. Професійно значущі якості викладача вищої школи як особистісна складова його педагогічного професіоналізму / Т. Федірчик // Молодь і ринок. – 2013. – № 5. – С. 77–82.
8. Брюховецька О. В. Професійно значущі якості особистості викладача вищого навчального закладу / О. Брюховецька, Т. Чаусова // Післядипломна освіта в Україні. – 2012. – № 1. – С. 74–78.
9. Ільчук В. В. Шляхи підвищення якості науково-педагогічних кадрів / В. В. Ільчук, А. М. Коломієць // Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2013. – № 3. – С. 84–89.
10. Будянський Д. В. Суть і структура риторичної культури викладача вищого навчального закладу / Д. В. Будянський // Теорія та методика навчання та виховання. – Харків, 2016. – Вип. 39. – С. 12–22.
11. Дуброва А. Педагогічна культура викладача ВНЗ, її сутність і зміст / А. Дуброва // Нова пед. думка. – 2012. – № 3. – С. 33–35.

References

1. Hladush, V. A., & Lysenko, H. I. (2014). *Pedagogy of higher education: theory, practice, history : training manual*. Donetsk (in Ukr.)
2. Kuzminskyi, A. I. (2011). *Pedagogy of higher education: training manual*. Kyiv: Znannya (in Ukr.)
3. *The law of Ukraine «On higher education»: the current legislation as of November 18, 2014*. Kyiv: Alerta (in Ukr.)
4. Vitvytska, S. S. (2006). *Foundations of higher education: textbook by module-rating system of training for students*. Kyiv: Senter of Educational Literate (in Ukr.)
5. Fitsula, M. M. (2006). *Pedagogy of higher education: training manual*. Kyiv: Akademvydav (in Ukr.)
6. Honcharov, S., & Kostiukova, T. (2012). Pedagogical skill of the teacher is a quality assurance training. *Nova ped. dumka (Now pedagogical idea), proceedings X International conference «The European space of higher education as a basis for the development of the knowledge society», p. 2, 27–34* (in Ukr.)
7. Fedirchik, T. (2013). Professionally significant qualities of the teacher of high school as his personal component of pedagogical professionalism. *Molod' y rynek (Youth and market), 5, 77–82* (in Ukr.)
8. Briukhovetska, O. V., & Chausova, T. (2012). Professionally important qualities of personality of teacher of higher educational establishment. *Pisliadyplomna osvita v Ukrainy (Postdiplom education in Ukraine), 1, 74–78* (in Ukr.)
9. Ilchuk, V. V., & Kolomyiets, A. M. (2013). Ways of improving the quality of scientific-pedagogical personnel. *Teoriya y praktyka upravlynnya sots. systemamy: fylosofya, psykholohyia, pedahohika, sotsiolohyia (The theory and practice of social systems, philosophy, psychology, education, sociology), 3, 84–89* (in Ukr.)
10. Budianskyi, D. V. (2016). The essence and structure of the rhetorical culture of the teacher of higher educational establishment. *Teoriya ta metodyka navchannya ta vykhovannya (Theory and methods of training and education), 39, 12–22* (in Ukr.)
11. Dubrova, A. (2012). Pedagogical culture of a teacher of the university, its essence and content. *Nova ped. dumka (Now pedagogical idea), 3, 33–35* (in Ukr.)

Abstract. *Budianskyi Dmytro Vasylovych. Substantial characteristic of professional higher school teacher's activity and its opportunities for the development of rhetorical culture.*

Introduction. *In modern conditions the role of the teacher in improving of the performance of educational institutions grows as in the training of qualified specialists as in the scientific research*

conducted at universities. In this regard, there is a need for the development of certain qualities and abilities of the teacher, which play an important role in his personal and professional development, as well as in the implementation of the tasks of higher education. One of the leading components of the modern teacher profессиogram is a rhetorical culture, which we understand as a complex of communicative, rhetorical and personal qualities.

Purpose. The purpose of this article is the examining of the essence and peculiarities of the higher educational institution teacher professional activity and understanding of its possibilities for the development of the rhetorical culture.

Methods. With the purpose of the declared problem research, we used the following complex of methods: systematic and structural analysis of the pedagogical and psychological literature; systematization and generalization of the factual material; study of current oratory and teaching experience, etc.

Results. One of the most important conditions of formation of students' vocational and required competencies, including communication, is the possession of the teacher a highly rhetorical culture. Professional activities of scientific and pedagogical worker have the considerable potential for the development of professionally essential qualities, including communication, among which the rhetorical culture occupies a leading position.

In our opinion, the system of the development of the higher school teacher rhetorical culture in the professional activities can be represented as an ordered sum of 4 components: motivational, rhetorical, informational, and effective.

Originality. In our study the function of the higher education institution teacher, the content and structure of his profессиogram are clarified. For the first time in the scientific literature the system of the development of the teacher rhetorical culture in his professional activities is proposed.

Conclusion. Multifaceted professional activity of higher school teacher, which is impossible without continuous improvement of personal and professional qualities, development of new directions of self-realization, determines the continuity of the process of the development of the rhetorical culture. Therefore, the actual area for the further researches is the development of modern tools (online resources, video courses, training facilities) and pedagogical technologies, aimed at the development of the higher educational institution teacher rhetorical culture.

Keywords: high school; professional activities; profессиogram; personality of the teacher; rhetorical culture; знання; уміння; навички.

Одержано редакцією 07.11.2016
Прийнято до публікації 16.11.2016

УДК 378: 316.477

ГОРОХОВА Галина Іванівна,
аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, практичний психолог
Кропивницького інженерного коледжу ЦНТУ,
Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Анотація. Розкрито сутність і роль професійної кар'єри як невід'ємної частини життєвого устрою і особистості, і суспільства в цілому. З'ясовано можливі шляхи наукового вивчення проблеми професійної кар'єри особистості. Розглянуто причини і провідні чинники, які впливають на становлення і розвиток кар'єри в сучасних умовах. Визначено місце праці в сукупній людській діяльності людей, вплив її на соціалізацію, зміну ролі й статусу особистості